

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA  
MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT TEXNIKA UNIVERSITETI

"TASDIQLAYMAN"

Rektor S.M. Turabjonov

2019 yil « 29 »

"KELISHILDI"

Oliy va o'rtta maxsus ta'lim vazirligi

2019 yil « 29 »

Ro'yxatga olindi

№ BD 310000-320000-203

« 17 » 08 2019 yil

HAYOT FAOLIYATI XAVFSIZLIGI

FAN DASTURI

Bilim sohalari:

- 100 000- Gumanitar
- 200 000- Ijtimoiy, iqtisod va huquq
- 300 000- Ishlab chiqarish texnik
- 400 000- Qishloq va suv xo'jaligi
- 500 000- Sog'liqni saqlash va ijtimoiy ta'minot
- 600 000- Xizmatlar

Ta'lim sohalari:

Bilim sohalari tarkibidagi barcha ta'lim sohalari

Ta'lim yo'nalishlari:

Ta'lim sohalari tarkibidagi barcha ta'lim yo'nalishlari

Toshkent-2019

Fan dasturi Oliy va o'rta maxsus, kasb-hunar ta'limi yo'nalishlari bo'yicha O'quv-uslubiy birlashmalari faoliyatini Muvofiqlashtiruvchi Kengashning 2012 yil «17» 08 dagi «4» sonli majlis bayoni bilan ma'qullangan.

O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirligining 2012 yil «4» avgustdagi «122»-sonli buyrug'ining 2 - ilovasi bilan fan dasturi ro'yxati tasdiqlangan.

Fan dasturi Toshkent davlat texnika universitetida ishlab chiqildi.

**Tuzuvchilar:**

- M.Musayev - TDТУ, "Hayot faoliyati xavfsizligi" kafedrası mudiri, t.f.n., dotsent;  
SH.Narziyev - TDТУ, "Hayot faoliyati xavfsizligi" kafedrası katta o'qituvchisi.

**Taqrizchilar:**

- N.Saidxo'jayeva - TIQXMMI, "Hayot faoliyati xavfsizligi" kafedrası dotsenti;  
O.Djurayev - O'zbekiston Respublikasi Sanoat xavfsizligi Davlat qo'mitasi Boshqarma boshlig' o'rinbosari.

Fan dasturi Toshkent davlat texnika universiteti Kengashida ko'rib chiqilgan va tavsıya qilingan (2014 yil «22» iyundagi 10-sonli bayonnoma).

**I.O'quv fanining dolzarbligi va oliy kasbiy ta'limdagi o'rni**

Ushbu dastur fan tarixi, rivoji va istiqboli hamda Respublikamizdagi ijtimoiy-iqtisodiy islohotlar natijalari, ishlab chiqarish va xududiy xavfsizlik muammolarining inson hayoti xavfsizligiga ta'siri masalalarini qamraydi. Zero hozirgi vaziyatda xavfsiz hayotni ta'minlash masalalari eng dolzarb muammolardan hisoblanadi. Chunki texnosferalarda ishlab chiqarish jarayoni buzilishi, ishlovchilar uchun sanitariya va gigiena me'yori va qoidalarini yaratilmasligi, muhiti rivojlanishdagi noxush vaziyatlarning murakkablashuviga olib keladi.

Davlatlar o'rtasida insoniyat hayotiga xavf-xatar soluvchi holatlarning ro'y berishi, insoniyat tomonidan qo'llanilayotgan turli zaharli va zararli moddalar va vositalar ko'plab xavflarni yuzaga keltirib, insonlarning hayotiy faoliyatiga, sog'lig'iga, atrof-muhit tozaligiga va iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga tahdid solmoqda. Shu sababli ham mamlakatimizning eng muhim va kechiktirib bo'lmaydigan vazifalari qatorida aholi hayotining xavfsizligini ta'minlash masalalari dolzarb o'rin olgan. Aynan shu muammolarning echimini "Hayot faoliyati xavfsizligi" (HFX) fani o'rganadi.

**II. O'quv fanining maqsadi va vazifasi**

Fanni o'qitishdan maqsadi – bo'lajak mutaxassislariga hayotiy faoliyatlarida yuzaga keladigan xavflarning kelib chiqish sabablarini, xususiyatlarini, oqibatlarini va ularni yo'qotish qoidalarining, xavfsiz ish sharoitlarini yaratish, tabiiy, texnologik va boshqa tushdagi favqulodda vaziyatlardan aholini himoya qilish, ularni nazariy va amaliy jihatdan himoyalashga hamda jarohat olganlarga birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish qoidalarini o'rgatishdan iborat.

Ushbu maqsadga erishish uchun fan talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, hodisa va jarayonlarga uslubiy yondashuv hamda ilmiy dunyoqarashini shakllantirish vazifalarini, faoliyati davomida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlar turlari, ularning kelib chiqish sabablari, oqibatlarini tahlil qilish uslublari, faoliyati davomida sodir bo'lishi mumkin bo'lgan favqulodda vaziyatlarda insonlar va moddiy boyliklarni saqlash va qutqarish vositalarini ishlatish ko'nikmalarini bajaradi.

**III. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)**

**1-Modul. Hayot faoliyati xavfsizligining nazariy asoslari**

**1-mavzu. "Hayot faoliyati xavfsizligi" faniga kirish**

Hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlash. Hayot faoliyati xavfsizligi haqida tushuncha. Hayot faoliyati xavfsizligining asosiy tushunchalari va terminlari. Hayot faoliyati xavfsizligi tarkibiy qismlari va ularning tekshirish obyektlari. Hayot faoliyati xavfsizligi nazariy asoslari.

## 2-mavzu. Hayot faoliyati xavfsizligining huquqiy asoslari

Hayot faoliyati xavfsizligining huquqiy asoslari, mazmuni. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini ta'minlash bo'yicha qabul qilingan asosiy qonunlar, standartlar, nizomlar, qoidalar va me'yoriy hujjatlar tizimi.

### 3-mavzu. Faoliyat xavfsizligini tahlil qilish

Faoliyat xavfsizligini tahlil qilish. Hayot faoliyati xavfsizligining asosiy tushunchalari, ularning mazmuni. Xavflar, ularning tasnifi. Faoliyat xavfsizligini ta'minlash tamoyillari, usullari. "Inson - muhit" tizimida inson omili.

## 4-mavzu. Faoliyat xavfsizligini ta'minlashning ergonomika va psixologik asoslari

Faoliyat xavfsizligini ta'minlashning ergonomika asoslari asosiy prinsip va usullari. Faoliyat xavfsizligi psixologiyasi. Inson faoliyatini tashkil qilishning psixologik jihatlari. Ish joylarini estetik jihatdan jihozlash.

## 2-modul. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimi

### 5-mavzu. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimini tashkil qilish

Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimi, xavfsizlikni ta'minlashga oid tadbirlarini rejalashtirish. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimini mablag' bilan ta'minlash.

## 6-mavzu. Xavfsiz faoliyatni tashkil qilishda xodimlar bilimini tekshirish va o'qitish

Ishlovchilarni faoliyat xavfsizligi talablariga amal qilishga o'qitish va qayta tayyorlash tizimi. Xodimlarni o'qitish va qayta tayyorlashni tashkil qilish. Bilimlarni tekshirish va baholash tizimi samaradorligi.

## 7-mavzu. Ishlab chiqarishda sodir bo'ladigan baxtsiz xodisalar va kasb kasalliklari

Ishlab chiqarishda mehnat qobiliyatini yo'qotilishi. Faoliyat jarayonida sodir bo'ladigan avariylar. Ishlab chiqarishda faoliyat jarayoni vaqtida yuzaga keladigan jarohatlanishlar va kasb kasalliklari. H-1 shakldagi dalolatnomani to'ldirish tartibi.

## 8-mavzu. Ishlab chiqarishning sanitariyasi va gigiyenasi meyorlari, mazmuni

Texnosferada havo muhitining ko'rsatkichlari, ularning mehnat faoliyatiga ta'siri, ishlab chiqarish mikroqolimining gigiyenik meyorlari, ularning inson organizmiga ta'siri. Ishlab chiqarishda mo'tadil ob-havo sharoitini yaratish.

## 9-mavzu. Ishlab chiqarish changlari va zaharli moddalarning inson organizmiga salbiy ta'siri, ularga qarshi chora-tadbirlar

Ishlab chiqarish changlari moddalarning inson organizmiga salbiy ta'siri. Changlarga qarshi chora-tadbirlar. Ishlab chiqarish jarayonlarida zararli omillar va ulardan himoyalash tadbirlari. Ishlab chiqarishda zararli moddalar va ulardan himoyalash usullari.

## 10-mavzu. Ishlab chiqarish korxonalarini shamollatish va yoritish tizimi.

Ishlab chiqarish korxonalarini shamollatish tizimi ularning turlari. Umumiy va mahalliy shamollatishning mohiyati. Ishlab chiqarishda yoritish va uni meyorlari. Tabiiy va sun'iy yoritish. Yoritishga qo'yiladigan sanitar-gigiyenik talablar. Yoritish vositalari va turlari.

## 11-mavzu. Ishlab chiqarishda shovqin va titrash

Shovqin va titrash inson organizmiga zararli ta'siri. Yuzaga kelish sabablari va manbalari. Shovqin va titrashni tasniflash, muhofaza chora-tadbirlarini belgilash.

Ultra va infratovushlarning inson organizmiga zararli ta'siri. Yuzaga kelish manbalari va sabablari. Himoyalash vositalari.

## 12-mavzu. Ishlab chiqarishda zararli nurlanishlar, ularning xususiyatlari va inson organizmiga ta'siri

Ishlab chiqarishda zararli nurlanishlar, ularning xususiyatlari va inson organizmiga ta'siri. Yuzaga kelish manbalari va sabablari. Ularni tasniflash va meyorlash. Nurlanish manbalari va ularda ishlovchilarning xavfsizligini ta'minlash.

## 13-mavzu. Ishlab chiqarishda elektr xavfsizlik asoslari

Ishlab chiqarishda elektr xavfsizlik asoslari. Elektr tokidan muhofazalanish usullari. Yerga ulab muhofazalanish tadbirlari. Inson tanasiga elektr tokiga ko'rsatayotgan qarshiligi.

## 3-modul. Favqulodda vaziyatlar va fuqaro muhofazasi

### 14-mavzu. Favqulodda vaziyatlar, ularning turlari va xususiyatlari

Favqulodda vaziyatlar, ularning turlari va xususiyatlari. Tabiiy ofatlar va ularning sodir bo'lishi. Texnolog va ekologik favqulodda vaziyatlar va undan muhofazalanish usullari. Suv toshqinlari, yer ko'chkilari, qor ko'chkilari.

## 15-mavzu. Fuqaro muhofazasining maqsadi va vazifalari

Fuqaro muhofazasining kuch va vositalari, uning iqtisodiyot tarmoqlarida tashkil etish tartiblari. Fuqaro muhofazasi rejalari tuzish. Fuqaro muhofazasi shab-o'quv mashg'ulotlarini tashkil qilish va o'tkazish.

**16-mavzu. Zilzila va undan ogohlantirish, muhofazalanish tadbirlari**  
Zilzila va uning sodir bo'lishi. Zilzila turlari va aniqlash usullari. Zilzila va undan ogohlantirish, muhofazalanish tadbirlari. Zilzilaga aholini tayyorlash. Bino va inshootlarning zilzila bardoshligini oshirish.

#### 4-modul. Yong'in xavfsizligi asoslari

##### 17-mavzu. Yong'in xavfsizligini ta'minlash choralarini

Yong'in ofati, uning kelib chiqish sabablari, omillari, turlari, yonish fazalari va ularning xususiyatlari. Iqtisodiyot tarmoqlari binolari, inshootlari va qurilish materiallarining yong'inga qarshi bardoshlilik darajalari. Sanoat korxonalarining yong'inga va portlashga xavf bo'yicha toifalari.

##### 5-modul. Birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish asoslari

##### 18-mavzu. Birlamchi tibbiy yordam ko'rsatish asoslari

Respublikada halokatlar tibbiy xizmatining tashkil etilishi va uning asosiy vazifalari. Jabrlanganlarga birlamchi tibbiy yordam ko'rsatishning tartibi va qoidalar. Yurak-o'pka reanimatsiyasi (qayta jonlantirishni o'tkazish qoidasi. Tomirlardan qon ketishi, turlari, vaqtincha to'xtatish usullari.

#### IV. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalarni amaliy mashg'ulotlarni ma'ruzalar matni va tavsiya etilgan adabiyotlar hamda davriy jurnallar, internet materiallari bilan ishlashni, standart va malaka talablariga mos ravishda bajarishni o'z ichiga oladi.

Amaliy mashg'ulotlarning taxminiy ro'yxati:

1. Fanining asosiy tushunchalari mohiyati; xavf turlarini, ularni guruhlash va identifikatsiyalash.
2. Hayot faoliyati xavfsizligining komfort sharoitlari, ishchi o'rnini ergonomikasini o'rganish.
3. Ishlab chiqarishning zararli va zaharli omillarini inson organizmiga ta'sirini hisoblash.

5. Ishlab chiqarishdagi shovqin va vibratsiyani hisoblash.

6. Ishlab chiqarishdagi tabiiy va sun'iy yorug'likni hisoblash usullari.

7. Mexanik jarohatlanishdan muhofazalanish va muhofazalovchi vositalarni aniqlash.

8. Elektr tokining inson organizmiga fiziologik ta'siri.

9. Yong'inni o'chirishning asosiy vositalarini hisoblash usullari.

10. Kasbiy kasalliklarni va ishlab chiqarishdagi jarohatlarni tekshirish, hisobga olish va aniqlash usullari.

11. O'zbekistondagi mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligi sohasidagi boshqaruv tizimining tuzilishi va funksiyalari.

12. Tashkilotlardagi mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini boshqarishdagi xavfli obyektlari.

13. Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini boshqarishni xududiy, ishlab chiqarishdagi darajasi.

#### V. Laboratoriya mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalar laboratoriya ishlari o'quv rejadagi auditoriya soatlariga mos ravishda standart va malaka talablariga mos ravishda mustaqil bajarishni o'z ichiga oladi.

Laboratoriya mashg'ulotlarining taxminiy ro'yxati:

1. Ishlab chiqarish korxonalarida va inshootlarda tabiiy yorug'likni aniqlash.
2. Sanoat korxonalari va muassasalarda mikroqimj sharoitlarini aniqlash.
3. Zararli moddalarning konsentratsiyasini aniqlash.
4. Zaharli moddalarning konsentratsiyasini aniqlash.
5. Sanoat korxonalaridagi shovqinni aniqlash.
6. Ishlab chiqarish joylaridagi tebranishni aniqlash.
7. Elektr jihozlarini yerga ulashni hisoblablash.

8. Birlamchi o't o'chirish vositalari ish ummdorligini aniqlash.

9. Avtomatik yong'indab darak beruvchilarning ish ummdorligini aniqlash.

#### VI. Seminar mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalarni seminar mashg'ulotlarni ma'ruzalar matni va tavsiya etilgan adabiyotlar hamda davriy jurnallar, internet materiallari bilan ishlashni, standart va malaka talablariga mos ravishda taqdimot, turli xil mashq o'yinlar bilan bajarishni o'z ichiga oladi.

Seminar mashg'ulotlarining taxminiy ro'yxati:

1. Xavflar turlari va ularning turli sohalarida yuzaga keltiradigan zararlari va salbiy oqibatlarini o'rganish.

2. Jamiyatdagi iqtisodiy va ijtimoiy xavflar va ulardan muhofazalanish masala va muammolarini o'rganish.

3. Faoliyat xavfsizligini ta'minlashda insonning psixologik ko'rsatkichlarining ahamiyati.

4. Faoliyat xavfsizligini nazorat qiluvchi davlat tashkilotlari, ularning faoliyat ko'rsatish sohalarini, huquq va majburiyatlarini o'rganish..

5. Jamiyatda ilmiy-texnik va axborot (informatsiya) sohasidagi xavf turlari

7. Ishlab chiqarishda faoliyat xavfsizligini boshqarish tizimi, xavfsizlikni ta'minlashga oid tadbirlarini rejalashtirish, mablag' bilan ta'minlash.

8. Ishlab chiqarishda faoliyat jarayoni vaqtida yuzaga keladigan jarohatlanishlar va kasb kasalliklari.
9. Kasb kasalliklarining kelib chiqish sabablari, tahlil qilish, oldini olish tadbirlari, ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlari.
10. Inson mehnat faoliyatining fiziologik-gigiyenik asoslari.
11. Texnosferada havo muhitining ko'rsatkichlari, ularning mehnat faoliyatiga ta'siri.
12. Texnosfera havosi tarkibidagi ishlab chiqarish changlari va zaharli moddalarning inson organizmiga salbiy ta'siri, ularga qarshi chora-tadbirlar.
13. Ishlab chiqarish korxonalarini shamollatish, ularning turlari, umumiy va mahalliy shamollatishning mohiyati.
14. Ishlab chiqarishda shovqin va titrash. Ularning inson organizmiga zararli ta'siri.
15. Davlatimizda va chet ellardagi hayot faoliyati xavfsizligining madaniyatini holati
16. Hayot faoliyati xavfsizligining madaniyatini tashkil etish obyektlari, uning sinflanish kriteriyalari, obyektlari, shaxsiy, korporativ va davlat miqyosidagi uslubiy asoslarini darajasi va uslubiy yondashuvi.
17. Zilzila va boshqa turdagi favqulodda vaziyatlarda fuqarolarni muhofaza qilish.
18. Baxtsiz hodisalarga jabrlanganlarga birinchi tibbiy yordam ko'rsatish qoidalari.

## VII. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Mazkur fanni o'qitish jarayonida ta'limning zamonaviy metodlari, pedagogik va axborot texnologiyalari qo'llanishi nazarda tutilgan:

- ma'ruzada zamonaviy kompyuter texnologiyalari yordamida prezentatsion va elektron-didaktik texnologiyalardan;
- o'qitiladigan amaliy mashg'ulotlarda aqliy xujum, guruhli fikrlash pedagogik texnologiyalardan;
- o'qitiladigan tajriba mashg'ulotlarida kichik guruhlar musobaqa, guruhli fikrlash pedagogik texnologiyalarni qo'llash nazarda tutiladi.

Ushbu o'quv fani bo'yicha talabalarni mustaqil ta'lim ma'ruzalar konsepti va tavsiya etilgan adabiyotlar hamda davriy jurnallar, internet materiallari bilan ishlashni, standart va malaka talablariga mos ravishda mustaqil bajarishni o'z ichiga oladi.

Tavsiya etiladigan mustaqil ta'lim mavzulari:

1. HFX muammolarini o'rganishga katta hissa qo'shgan jahon va vatanimiz olimlari. Ularning asosiy ilmiy-amaliy ishlari.

2. Xavflarni kvantifikatsiyalashning sonli, balli va boshqa uslublarini tahlil qilish.
3. Xavfsizlikni ta'minlash tamoyillari va uslublarini tahlil qilish.
4. Faoliyatning turli bosqichlarida xavfsizlik shartlarini tahlil qilish.
5. Faoliyat xavfsizligini ta'minlashning ergonomik ko'rsatkichlarini tahlil qilish.
6. Ish o'rmini tashkillashtirishning talablari.
7. Inson antropometrik ko'rsatkichlarining faoliyat xavfsizligiga ta'siri.
8. Faoliyat xavfsizligini ta'minlashda psixologik omillarning ahamiyati.
9. O'zbekiston Respublikasida hayot faoliyat xavfsizligini ta'minlash sohasida qabul qilingan qonun va meyoriy hujjatlar tizimi.
10. Hayot faoliyati xavfsizligi fani bo'yicha glossariy tuzish.
11. Insonning fiziologik va psixologik tavsiflarining xavfsizlikni ta'minlashdagi ahamiyati.
12. Odam anatomiyasining (antropometrik parametrlarining) xavfsizlikni ta'minlashdagi ahamiyati.
13. Hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlashga oid xalqaro tajriba va izlanishlar taxlili.
14. Hayot faoliyati xavfsizligini ta'minlashga oid chet davlatlarda qabul qilingan qonunlar va meyoriy hujjatlar taxlili.
15. Shovqin va titrashdan himoyalaniish texnik vositalarining guruhlanishi va tuzilishi.
16. Mashina va mexanizmlar uchun texnika xavfsizligi talablari keltiriladigan meyoriy hujjatlar tizimi.
17. Davlat yong'in xavfsizligi xizmati.
18. Respublika bo'yicha yong'inlar sodir bo'lishi va ularda ko'riladigan zararlarni to'g'risida statik ma'lumotlar taxlili.
19. Yong'inlardan himoyalaniishning zamonaviy texnik vositalari.
20. Xalqaro terrorizm va terroristik tashkilotlar.
21. O'zbekistonda bo'lishi mumkin bo'lgan texnogen xavflar.
22. Markaziy Osiyoda bo'lishi mumkin bo'lgan tabiiy xavflar.
23. "Aholini va hududlarni tabiiy hamda texnogen xususiyatli favqulodda vaziyatlardan muhofaza qilish to'g'risida"gi qonun.
24. Favqulodda vaziyatlarda ularning oldini olish va harakat qilish davlat tizimi(FVDT)ning strukturaviy tuzilishi.
25. "Fuqaro muhofazasi to'g'risida"gi qonuni.
26. "Terrorizmga qarshi kurash to'g'risida"gi qonuni.
27. "Xavfli ishlab chiqarish obyektlarining sanoat xavfsizligi to'g'risida"gi qonuni

28. Favqulodda vaziyatlarda xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha qabul qilingan davlat standartlari tizimi.

29. "Gidrotexnika inshootlarining xavfsizligi to'g'risida" gi qonuni.

30. "Sanitariya nazorati to'g'risida" gi qonuni.

31. "Fuqarolar sog'lig'ini saqlash to'g'risida" gi qonuni.

33. Tashkilotlardagi mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini boshqarishdagi xavfli obyektlari.

34. Mehnatni muhofaza qilish va sanoat xavfsizligini boshqarishni xududiy, ishlab chiqarishdagi darajasi.

35. Korxonalarda ishchilarni mehnatini muhofaza qilishni tashkillashtirish. 36. Ish joylarini sharoitiga ko'ra attestatsiya qilish, korxonalaridagi mehnatni muhofazalash ishlari bo'yicha sertifikatlash.

37. Davlatimizda va chet ellardagi hayot faoliyati xavfsizligining madaniyatini holati.

38. Hayot faoliyati xavfsizligining madaniyatini umumiy tavsifi, uning tarixiy, falsafiy, ijtimoiy va diniy asoslari.

39. Hayot faoliyati xavfsizligining madaniyatini tushunchasi.

40. Hayot faoliyati xavfsizligining madaniyatini tashkil etish obyektlari.

41. Hayot faoliyati xavfsizligi sohasidagi xalqari tajribalar.

42. Xodimlarning xavfsiz faoliyatini tashkil qilish chora-tadbirlari.

43. Ish beruvchining majburiy javobgarligi.

44. Mehnat xavfsizligi bo'yicha xodimning bilimlarini tekshirish.

45. Insonning faoliyat jarayoniga madaniyatlash.

### VIII. Asosiy va qo'shimcha o'quv adabiyotlar va axborot manbaalari

#### Asosiy adabiyotlar

1. A. Mark, P. Friend James Fundamentals of Occupational Safety and Health. Bernan Press. Germaniya, 2007

2. Yuldashev O.R. Mehnat muhofazasi maxsus kursi. / Darslik. -T.: "Tafakkur qanoti", 2015. - 336 b.

3. Ibragimov E.I., Gazinazarova S., Yuldashev O.R. Mehnat muhofazasi maxsus kursi. Darslik.-T.: TIMI, 2014.-536 b.

4. Yuldashev O.R., Djaborova Sh.G., Xasanova O.T. Hayot faoliyati xavfsizligi. Darslik.-T.: "Toshkent-Iqtisodiyot", 2014.- 268 b.

5. Yormatov G'.Yo. va boshqalar. Hayot faoliyati xavfsizligi. -T.: "Aloqachi", 2009. - 348 b.

6. Narziyev Sh.M., Kurbonov Sh.X. Hayot faoliyati xavfsizligi. O'quv qo'llanma.-T.: "Yangi nashr", 2019.- 234 b.

### Qo'shimcha adabiyotlar

7. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2016 yil yakunlari va 2017 yil istiqboliga bag'ishlangan majlisidagi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nutqi. // Xalq so'zi gazetasi. 2017 yil 16 yanvar, №11.

8. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi - T.: O'zbekiston, 2014. - 46 b.

9. "Mehnatni muhofaza qilish to'g'risida" gi (yangi taxtari) O'zbekiston Respublikasi Qonuni. 2016 yil 22 sentyabr.

10. Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalarni va xodimlar salomatligining boshqa xil zararlarni tekshirish va hisobga olish to'g'risidagi Nizom. Vazirlar Mahkamasining qarori № 286, 06.06.1997, -T.: 1997.

11. "Ishlab chiqarishdagi baxtsiz hodisalar va kasb kasalliklaridan majburiy davlat ijtimoiy sug'urtasi to'g'risida" gi qonun. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2008, 37-38-son.

### Internet saytlari

12. [www.gov.uz](http://www.gov.uz) - Ўзбекистон Республикаси ҳукумат портали.

13. [www.lex.uz](http://www.lex.uz) - Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси.

14. [www.mintrud.uz](http://www.mintrud.uz) - Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлиги сайти.

15. [www.bilim.uz](http://www.bilim.uz) - ОУМТВ сайти

**Izoh:** Ushbu "Hayot faoliyati xavfsizligi" fan dasturi barcha oliy ta'lim muassasalariga asos sifatida joriy etiladi. Oliy ta'lim muassasalari soha tarkibidagi ta'lim yo'nalishlari xususiyatlari, o'quv rejalaridagi soatlarni (ma'ruza, amaliy, laboratoriya, seminar) hisobga olgan holda ishchi o'quv dasturlari mavzularni shakllantirishda o'zgartirishlar kiritishi mumkin.